

De garage

John Banville

De garage

Vertaald door Arie Storm

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2024

Oorspronkelijke titel *The Lock-Up*
Oorspronkelijke uitgever Faber & Faber Ltd, Engeland
Copyright © 2023 John Banville
All rights reserved
Copyright vertaling © 2024 Arie Storm / Em. Querido's Uitgeverij
BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Magdalena Russocka/Trevillion Images
Foto auteur Douglas Banville

ISBN 978 90 214 8192 0 / NUR 302
www.querido.nl

alla mia cara amica
Beatrice Monti della Corte

Ze ontvluchtten me die keer dat ik ze zocht
Op blote voeten, stommelend in mijn kamer
Sir Thomas Wyatt

ALTO ADIGE

na de oorlog

I

Broeder Damian stond met een hand opgeheven om zijn ogen tegen de zon af te schermen en keek toe hoe de man, nog steeds ver weg, langzaam het steile pad naar het klooster op liep. Het was april, maar in de beschutting van stapelmuurtjes en in de blauwige schaduwen van overhangende rotsen kleefden nog laatste resten sneeuw. Beneden lag het dorp genesteld in de vallei. Het gras daar leek, na het ijs en de stormen van een lange winter, onnatuurlijk groen. Het dorp, met zijn vakwerkhuizen en steile schuine daken, zijn smalle straatjes, zijn klokkentoren en torenspits, was ouderwets en tijdloos als een foto op een ansichtkaart.

In de heldere, kille lucht waren vage geluiden van het dorpsleven te horen: het gebabbel van huisvrouwen, de stemmen van spelende kinderen, het rinkelende geluid van een smidshamer. Aan de andere kant van de vallei weerklonken van ver weg koebellen en het zachte, klagerige geblaas van onzichtbare schapen.

Aan de horizon stonden de torenhoge Alpentoppen, glasachtig en glinsterend, zilverblauw, onverschillig. Hoewel hij al meer dan twintig jaar in het klooster van Sankt-Fiacre verbleef, vond broeder Damian het soms nog altijd moeilijk om te geloven dat deze uitgestrekte bergketen écht was. In het lentezonlicht, zoals nu, zagen de bergen er plat en bijna doorzichtig uit, alsof ze met waterverf in de lucht waren geschilderd.

Vreemd, dacht hij, en dat dacht hij niet voor het eerst, dat een plek waar zich zoveel geschiedenis had afgespeeld, waar zoveel legers over het rotsachtige landschap waren gedenderd, eruitzag als een zoet plaatje op een bonbon-doos.

Alles in de vallei verwees naar vroeger, naar oude gebruiken. De mannen van het dorp waren gekleed in jassen met goudkleurige tressen en kniebroeken en droegen alpenstokken, terwijl de meisjes dirndljurkjes droegen en hun tarwekleurige of inktzwarte haar – hier ontmoette het blonde noorden het donkerogige zuiden – in lange, glanzende vlechten schikten, die ze in platte kringen tegen hun oren speldden als grote spiraalvormige vruchtentaartjes.

Omringd hier door de hoge Dolomieten, verlangde de monnik vaak naar de zachte grijze regen en de deinende paarse zeeën van het uiterste westen van Ierland, zijn geboorteplek, zijn verloren land, het huis dat hij in de steek had gelaten toen hij, als jonge student, besloot zijn leven aan God te geven.

De man die zich over het stoffige pad een weg baande, moest regelmatig halt houden om zijn voorhoofd af te vegen met een blauwe zakdoek. Dan bleef hij een poosje staan om uit te rusten, terwijl hij naar beneden keek, naar het dorp, of omhoog naar de met sneeuw bedekte bergtoppen.

Hij droeg een verschoten groen loden jasje, een broek van keperstof, stevige laarzen en een gehavende zwarte hoed met een gele veer in de band. Zijn stok was een herdersstaf. Op zijn rug had hij een kleine canvas knapzak vastgebonden. Ook hij zag er te overtuigend uit om waar te zijn. Hij zou een figuur kunnen zijn uit een van de vertellingen van de gebroeders Grimm, of een eenzame reiziger in een verhaal van Stifter of E.T.A. Hoffmann.

Maar broeder Damian wist wie hij was. De man werd verwacht. Hij had hier drie dagen geleden moeten zijn. De vertraging was zorgwekkend. Had hij oponthoud gehad bij de grens? Hadden ze hem opgemerkt en geïdentificeerd, en misschien was hij zelfs gevolgd, toen hij zijn gevaarlijke reis naar het zuiden en deze hoge plek ondernam?

De man bereikte nu het einde van het pad.

Ze ontmoetten elkaar onder de gewelfde stenen toegang naar de binnenplaats, met langs de vier zijden het oude klooster. Oorspronkelijk was het een pleisterplaats voor kruisvaarders geweest die op weg waren naar Italiaanse havens om aan boord van schepen te gaan die naar het Heilige Land voeren. De orde der franciscanen had het in de veertiende eeuw overgenomen, onder de begunstiging van een van de pausen van Avignon, en had het sindsdien in bezit gehad. Het was een zelfvoorzienend huishouden, met zijn eigen koeien en schapen en pluimvee, zijn varkensstal, zijn bakkerij en brouwerij, zijn melkerij, zijn boomgaarden en uitgestrekte wijngaarden.

Broeder Damian was hier al tien jaar de prior. Zijn taken drukten zwaar op hem. In zijn hart voelde hij zich niet geschikt voor een gezagspositie. God had echter deze promotie voor hem gewild, en wie was hij om bezwaar te maken tegen de tussenkomst van de Schepper of daarover te klagen?

De man had een wigvormig gezicht, dat taps toeliep van een breed rimpelloos voorhoofd naar een mond met dunne lippen en een kleine, scherpe kin. Hij had opmerkelijke ogen, met irissen in een bleke en doorschijnende tint grijs en de oogleden zo fijn als licht gekreukeld crêpepapier. Ze waren nooit rustig. Hij bleef snelle blikken heen en weer schieten, alsof hij zich aan alle kanten omringd voelde door onzichtbare vijanden. Hij zag er uitgeput uit en

zijn ademhaling was oppervlakkig en snel, alsof hij al een hele tijd aan het rennen was, hard aan het rennen. Wat hij in zekere zin ook had gedaan.

‘De lucht is hier zo ijl,’ zei hij hijgend en hij richtte zijn angstige blik op het zware ijzeren kruis dat de monnik aan een ketting om zijn nek droeg. ‘Ik voel me licht in het hoofd.’

‘U zult er snel aan wennen,’ zei broeder Damian. Ze spraken Engels. De man sprak de taal vloeiend, met nauwelijks een accent. Hij had enkele jaren in Londen gewoond, herinnerde de monnik zich.

Ze staken de binnenplaats over. Toen ze halverwege waren, moest de man weer halt houden en even blijven staan om op adem te komen, waarbij hij met zijn ene hand de arm van de broeder vasthield en de andere tegen zijn op en neer gaande borst drukte.

‘Vergeef me,’ zei hij. ‘Het was een lange reis.’

‘Bent u tegengehouden?’

‘Tegengehouden?’

‘Bij de grens.’

De man nam zijn hand van de arm van de monnik en veegde met de achterkant ervan over zijn bijna kleurloze lippen. Hij schudde zijn hoofd.

‘Nee, nee. Niemand hield me tegen. Maar ik moest twee keer van de weg af om te schuilen. Het was allemaal heel moeilijk, heel gevaarlijk. Overal zijn soldaten, hun insignes afgerukt en weggeworpen, maar ze dragen nog altijd hun wapens. Erger nog zijn de kinderbendes, bestaande uit zowel jongens als meisjes, uitgehongerd en verdwaald. Het zijn net wolven, ze zwerven over het platteland en door de straten van verwoeste steden, op zoek naar voedsel.’ Hij keek opzij en knikte. ‘De wereld is gek geworden.’

‘Ja,’ beaamde broeder Damian, ‘dat is hij al een tijdje.’

Ze liepen door en kwamen door de opening van een zwaar beslagen deur de refter binnen, een lange kamer met een hoog plafond en met een massieve eikenhouten tafel over de hele lengte ervan.

'Ik heb honger,' zei de man licht verbaasd, alsof hij op dat moment beseftte wat hem al zo lang dwarszat. 'Mijn voorraad eten was heel snel op. Ik stal twee pannenkoeken in een van de dorpen die ik passeerde. En gisteren gaf een kind me, een klein meisje, een halve appel die ze aan het eten was.'

'Wat wilt u hebben?' vroeg de broeder. 'Wat brood en een pot koffie? Ons brood is erg lekker, elke dag vers gebakken. En misschien is er nog wat soep over van gisteravond. Ik zal eens kijken. Ga zitten. Ik ben zo terug.'

De man knikte dof. Hij leek plotseling op een kind. Het was alsof het spreken over eten zijn volwassenheid had weggenomen.

Hij ging voorzichtig op een van de krukjes zonder rugleuning zitten die aan weerszijden van de tafel stonden opgesteld. Hij legde zijn herdersstaf bij zijn voeten op de grond en gespte zijn knapzak los. Hij keek bijna verlegen om zich heen. De stilte suisde in zijn oren. De lucht was zo ijl en vrijwel niet op te merken dat het amper lucht leek, maar een dunner, nauwelijks substantiële materie.

'U hebt geluk,' zei broeder Damian bij zijn terugkeer. 'Er is groentebouillon over, die is vandaag vast nog lekkerder.'

Er verscheen nu een andere broeder, een klein, verschrompeld schepsel, zijn gezicht verbrand tot leerachtig bruin door talloze jaren blootstelling aan de alpenzon. Zijn jichtige handen waren verweerd en klauwachtig. Hij droeg een houten dienblad voor zich waarop een schaal grijzige soep stond waarin wiebelende vetdruppels dreven, een bord met broodjes, boter in een schaal, een koffiepote en een

aarden kom. Hij zette onverstaaenbaar mompelend en glimlachend het dienblad voor de man op tafel. Zijn voortanden waren bijna helemaal weggesleten; er was niet meer van over dan scherpe, geelachtige punten.

‘Dank u, broeder Anselm,’ zei de prior.

‘Ja ja, *danke schön, heiliger Bruder,*’ zei de man snel. Hij klonk als een kleine jongen die zich net te laat zijn manieren herinnerde.

De oude monnik trok zich achterwaarts terug, buigend en mompelend en glimlachend met zijn half tandeloze mond.

Broeder Damian schepte soep in de aarden kom.

‘Eet,’ zei hij tegen de man, en hij voegde er ontspannen aan toe, alsof hij het weer besprak: ‘God is goed.’

De man at met zelfbeheersing, wilde het niet op een schrokken zetten. Zijn laatste echte maaltijd moest hij lang geleden hebben gehad, dacht de broeder terwijl hij gadesloeg hoe hij met onvaste vingers een broodje in de soep verkruielde. Wat moest hij allemaal hebben gezien, van welke verschrikkingen was hij getuige geweest? Het land waar hij vandaan kwam was verwoest, was teruggebombardeed naar de middeleeuwen. Zo’n meedogenloze vernietiging, zo’n meedogenloze wraak. De mensen hadden te horen gekregen dat ze hun problemen over zichzelf hadden afgeroepen. Misschien hadden ze dat gedaan, zonder dat het hun bedoeling was. Toch is God goed.

‘Uw gezin,’ zei de monnik, ‘uw vrouw, uw zoon, bevinden ze zich in veiligheid?’

‘Ja. Dat waren ze tenminste wel toen ik ze achterliet. Ze zijn bij een gezin, op het platteland. De boerderij ligt ver van de stad, daar komt geen mens.’

‘Hebt u iets geregeld voor...?’

De man zat over de kom gebogen en lepelde de soep op,

niet bereid, zo leek het, om zelfs ook maar de damp die er uit opsteeg te verspillen. Hij knikte.

'Ja, er is een plan om ze via Holland weg te krijgen. Over drie weken komt er een schip in Rotterdam aan. De kapitein is een vriend van vroeger, en bovendien' – de man produceerde een zacht en scherp geluid, waarvan de broeder niet meteen doorhad dat het een lachje was – 'is hij stevig omgekocht. Mijn vrouw is erin geslaagd een diamanten broche aan een handelaar in München te verkopen.'

'En de jongen?'

'Hij is zeventien. Bijna een man.'

'Hoe heet hij?'

'Franz.' De man staarde voor zich uit, terwijl de lepel boven de soepkom hing. 'Hij is een goeie knul. Dapper, weet u, maar niet erg sterk, niet erg krachtig. Toch zal hij goed voor zijn moeder zorgen.'

Toen hij klaar was, schoof de man de lege kom en het broodbord weg en sloeg zijn armen op tafel over elkaar, liet zijn voorhoofd erop rusten en sloot zijn ogen.

'Even,' zei hij zacht. 'Ik moet gewoon even rusten.'

Broeder Damian wachtte, terwijl hij met zijn handen op zijn knieën zat en naar het zonlicht staarde in de rij kleine ramen met tralies ervoor onder de plafondbalken.

De oorlogswelingen hadden de vallei niet bereikt. Ze waren in dit hoge toevluchtsoord daarvoor gespaard gebleven. Het was vreemd om te bedenken hoe rustig de afgelopen vijf jaren waren geweest, terwijl niet ver weg in het noorden zulke verschrikkelijke veldslagen waren geleverd, met de legers die eerst naar het westen oprukten, daarna andere legers naar het oosten, en nadat het tij van de strijd was gekeerd en een vloed was geworden, de verschrikkelijke convergentie in het centrum, het krimpende centrum, toen het Duitse land ingenomen en verwoest werd.

God in al zijn goedheid had het zo gewild. Soms was het moeilijk om in de bestemming van de mens te blijven geloven als de droom van rechtvaardigheid en waar het allemaal naartoe moest stierf en wegzonk in een bloedbad.

De broeder ging weer weg, naar een kleine kamer naast de keukens, en keerde snel terug met een mandfles en twee kleine glaasjes. De man aan de tafel hief met enige inspanning zijn hoofd op. Zijn ogen waren bloeddoorlopen.

‘Neem wat van deze muskaatwijn,’ zei broeder Damian. ‘We maken die hier in het klooster.’ Hij schonk twee porties van de dikke, geelbruine wijn in de glazen, schoof er een over de tafel naar de man toe en tilde het zijne op om een toast uit te brengen. ‘Op de gevallenen.’

Ze dronken en smakten met hun lippen.

‘Goed spul, hè?’ zei broeder Damian. ‘De druiven blijven aan de wijnstok tot de eerste nachtvorst om de suiker te concentreren.’

Zwijgend dronken ze. De man knipperde onafgebroken met zijn ogen. De smaak van de wijn leek hem van streek te maken – misschien had die herinneringen aan andere, gelukkiger tijden opgeroepen – en toch bleef hij drinken tot hij het glas tot op de laatste druppel had geleegd. De broeder vulde het opnieuw. Ze dronken weer, waarbij ze zwijgend voor zich uit staarden, ieder op zijn eigen wijze tobend over de droom die zo rampzalig uit elkaar was gespat.

‘Kom met me mee,’ zei broeder Damian, ‘u wilt echt even goed kunnen uitrusten.’

Ze liepen door gangen met tegels op de vloer. De man leek nu vermoeider te zijn dan voor hij had gegeten. Het was alsof het eten hem geen kracht had gegeven, maar de zoveelste last geweest was die op hem was neergedaald.

Broeder Damian droeg zijn stok en knapzak voor hem. De knapzak woog bijna niets en leek leeg, afgezien van iets

zwaars op de bodem. Een wapen? De man had alles verloren, behalve zijn vindingrijke vrouw en zijn goede, dappere zoon, en een pistool waarmee hij zichzelf kon beschermen of – God verhoede – een eind aan zijn lijden kon maken.

Maar misschien was de droom niet helemaal dood. Wie kon zeggen wat er uit de as van de oorlog zou kunnen herrijzen?

‘Dit is uw kamer,’ zei hij tegen de man en hij glimlachte wrang. ‘Of misschien moet ik zeggen: uw cel. We leiden hier een eenvoudig leven.’

Het was een kleine stenen kamer, met een smal bed, een stoel met een biezen zitting en een commode waarop een geëmailleerde kan en een waskom stonden.

De man keek aandachtig om zich heen, alsof hij alles wilde opmerken, alles in zijn geheugen wilde opslaan.

‘Zoals Vincents kamer,’ mompelde hij.

‘Vincent?’

‘De schilder. De Nederlander.’

‘Ah. Ja. Het bed, de stoel. Ik begrijp het.’

‘Als ik mijn laarzen uittrek en hier neerzet, dan is het schilderij compleet.’

Broeder Damian legde de knapzak van de man op het bed en zette de herdersstaf tegen de muur achter de stoel.

‘Ik zal u niet storen tot het etenstijd is. Kan ik nog iets voor u halen?’

‘Nee, nee, dank u. U bent heel aardig geweest. Dit allemaal’ – hij keek om zich heen en maakte een gebaar met zijn rechterhand – ‘woorden schieten tekort.’ Hij leek op het punt te staan in tranen uit te barsten.

‘O, u krijgt beslist de kans om wat terug te doen,’ zei de broeder met een brede glimlach. ‘We zetten u aan het werk terwijl u hier bent.’

Er volgde een korte, gespannen stilte. De luchtige toon

van de broeder had voor een dissonant gezorgd.

'U hebt zoveel moeten doorstaan,' zei hij verontschuldigend. 'Maar werk,' vervolgde hij vrolijker, 'werk zal uw last verlichten. Werk zal u bevrijden.'

De man keek hem aan, waarbij zijn grijze ogen zich vernauwden.

'Dit zijn woorden die ik eerder heb gehoord,' zei hij.

Het grote vierkante, Ierse gezicht van de broeder kleurde tot aan zijn dunne, zandkleurige haar rood.

'Vergeef me,' zei hij. 'Zo is het nu altijd met mij, zodra ik mijn grote verdomde mond opendoe flap ik er van alles uit!'

'*Entschuldigen Sie,*' zei de man. 'Het was niet mijn bedoeling u te berispen. God weet...'

Opnieuw maakte hij dat gebaar met zijn hand, een uiting van dankbaarheid maar ook om de futiliteit van iets aan te geven. Hun wereld was uitgeput, ondanks al het groen van deze bergvallei, ondanks de zuiverheid van de ijle, kille lucht.

'Ik laat u nu met rust,' zei de broeder. Hij draaide zich om naar de deur en bleef toen staan. 'Als het zover is, gaat u weer naar het zuiden,' zei hij. 'Naar Rome, dan over zee naar Gibraltar en omhoog door Spanje en Frankrijk naar het Kanaal. Overal onderduikadressen. Er is altijd een klooster, een convent. We hebben onze routes, die hebben we al sinds de tijd van Fiacrius, de Keltische monnik naar wie ons klooster is vernoemd. Fiacrius is de beschermheilige van tuinders, wist u dat?'

'Is dat het werk dat ik zal doen terwijl ik hier ben: tuin-der?'

'De werker in de wijngaard, ja.'

De man knikte.

'De laatsten zullen de eersten zijn en de eersten zullen de laatsten zijn,' citeerde hij.

‘Ah, u kent uw Bijbel.’

‘Hoe zou ik die niet kunnen kennen?’

Zo begon zijn verblijf in het klooster op de heuvel.

De dagen gingen voorbij, daarna de weken, en de zon kwam elke dag een stukje hoger aan de hemel te staan en scheen een beetje sterker. Hij werkte tussen de wijnstokken en in de appelboomgaarden. Zijn handen en zijn vermagerde gezicht werden bruin, maar zijn problemen werden niet van hem weggenomen, zoals de monnik had gedacht.

Hij maakte zich onophoudelijk zorgen over zijn vrouw, en hun zoon. Hij maakte zich zorgen om zichzelf. Hij had te midden van zulke verschrikkingen geleefd, en waarom zou hij denken dat ze nu voorbij waren, alleen maar omdat de oorlog voorbij was? Oorlog houdt nooit op, wist hij, alleen de legers trekken zich met tussenpozen terug uit de strijd om de gewonden te verzorgen en hun botte, met bloed besmeurde wapens te slijpen en te poetsen.

Nee, dacht hij, zichzelf dwingend om hoop te houden, de strijd was nog niet gestreden. De feniks zou in alle glorie herrijzen.

Binnenkort kwam de dag dat zijn vrouw en zoon in Rotterdam aan boord zouden gaan van de ss Meermin, maar hij had nog steeds niets van hen gehoord.

De Grote was de kapitein van het schip, Karl de Grote. De man had hem in de kampen ontmoet, eerst in Theresienstadt, daarna in Dachau. Hij was een van de weinigen die weg hadden weten te komen. De man zelf was zes weken geleden vanuit Dachau naar het zuiden vertrokken. Zes weken! Het voelde als zes maanden, zes jaren – een heel leven.

Was De Grote te vertrouwen? Hij had alles aan hem te danken – hij had zijn overleven aan hem te danken. Maar

de man kende de wereld, kende de mensen die erop leefden en wist waartoe ze in staat waren, zelfs de besten van hen, zelfs degenen die goed en betrouwbaar leken.

Misschien hadden Hilde en de jongen Rotterdam niet gehaald. Misschien had iemand ze verraden, misschien waren ze op de plek waar ze verstopt zaten opgepakt. Misschien had een van de boerenknechten ze verklikt, of was de boer zelf het beu geworden ze verborgen te houden, of was hij angstig geworden bij de gedachte dat ze misschien ontdekt zouden worden en dat hij verantwoordelijk zou worden gehouden. Deze angsten en zorgen hielden de man 's nachts wakker, lieten hem woelen en draaien in het smalle bed in het zweet van onzekerheid en vrees.

Toen werd er uiteindelijk, wonder boven wonder leek het, een brief bezorgd.

Hij was van de boer, Ullmann, met de datum van een week eerder erop. In enkele regels vertelde die hem dat zijn vrouw en zoon naar Holland op pad waren, dat het goed met ze ging en dat ze opgewekt waren geweest toen ze vertrokken, en dat ze vol vertrouwen waren dat ze het zouden halen en in veiligheid zouden weten te komen. De mensen in Rome hadden de regelingen getroffen – ze zouden in een klooster logeren tot de man zich bij hen zou voegen.

De man las de brief opnieuw, twee keer, elke keer wat langzamer. Hij had een voorraad goud verstopt, hij zou voor hen drieën een plek vinden, ze zouden een nieuw leven beginnen.

Hij zat op de rand van het bed, ademloos van opluchting, en glimlachte om Ullmanns komische Platduits. Toen werd zijn zicht wazig en wreef hij met de muis van zijn hand in zijn ogen. Het duurde even voordat hij beseftte dat hij huilde. Wanneer had hij voor het laatst gehuild? In de wereld waarin hij had geleefd, was geen plaats voor tranen.

Maar hoe was de brief bezorgd?

Uit de vallei was een jonge man op een motor gekomen, had broeder Damian hem verteld.

Wie was die jonge man?

'Dat weet ik niet,' zei de monnik, en hij had zijn schouders opgehaald. 'Hij gaf me de brief, zei dat ik die persoonlijk aan u moest overhandigen, draaide toen zijn motor om en reed weg, en dat is het laatste wat ik van hem zag.'

Dit baarde de man opnieuw zorgen. Kon hij er wel zo zeker van zijn dat Ullmann de brief had geschreven? Het zou een vervalsing kunnen zijn die bedoeld was om hem te misleiden zodat hij minder op zijn hoede was.

'Heb vertrouwen,' spoorde broeder Damian hem aan. 'U hebt genoeg geleden, God is niet zo wreed dat hij u op zo'n manier zou bedriegen.'

De man zweeg. Als de monnik nog één keer over God begon, zou hij hem met een vuist in zijn grote roze sproetige grijnzende gezicht slaan. Had hij het nog niet gehoord? Er is geen God, die is er ook nooit geweest. Er is alleen deze hersenloze bol die in een oneindige duisternis ronddraait tussen talloze andere bollen. Waar deze dwaas denkt dat het de ondoorgrondelijke wegen zijn van een altijd opletende godheid, is het in feite niet meer dan *das Schicksal*, het lot, het blinde lot, en wij zijn de slachtoffers daarvan.

Eindelijk brak de dag aan dat hij het klooster verliet en dat hij begon aan de lange aanloop van zijn reis naar veiligheid en vrijheid. Ja, een nieuw leven.

Broeder Damian verruilde zijn bruine wollen habijt voor een donker lekenpak en liep met hem het lange pad af naar het dorp. Ze gingen de herberg binnen, Im Zeichen der Ziege, en namen plaats aan een gebutste houten tafel in een zijkamer.

Het was er verlaten; zelfs de herbergier kwam niet opda-

gen. Dit was zoals het was afgesproken, opdat niemand de man zou zien, voor het geval hij herkend zou worden en iemand hem zou willen aangeven. De man wist dat vóór hem anderen hiernaartoe waren gekomen, deze route hadden gevolgd. Niet iedereen had het gehaald.

En dus wachtten ze.

De enige geluiden waren het gekraak van de laarzen van de monnik als hij zijn voeten verschoof en het zuchten van tocht in een kier in een deur of een raam. De man voelde een vreemd soort melancholie. Vreemd, en toch herkende hij die. Zelfs als kind had hij elk vertrek beschouwd als een voorafschaduwning van de dood, een klein slokje water uit de zwarte rivier van de vergetelheid.

Eindelijk verscheen er een man, een boer, ruw uiterlijk, met een borstelige baard en een norske manier van doen. Hij reed in een oude houten kar die door een uitgehongerde pony getrokken werd. De enige zitplaats was op een vierkante baal stro vooraan, vlak achter de romp van het paard. In dit gammele geval werd de man afgevoerd, het volgende deel van zijn lange reis naar een regenachtig eiland aan de rand van wat hij als de bekende wereld beschouwde, zijn wereld, die hij nu op het punt stond voorgoed te verlaten.

De broeder stond in de deuropening van de herberg en zwaaide met opgeheven hand langzaam heen en weer in een mechanisch ogend afscheid.

'Auf Wiedersehen,' riep de man terug.

Boven het hoofd van de broeder, op een houten bord, stond een geschilderde geit met enorme gekrulde hoorns op zijn achterpoten, wellustig grijnzend.